

Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave

Hviezdoslavovo nám. 18

SK- 814 37 BRATISLAVA

Slovensko

Oponentský posudek habilitační práce MgA. Mgr. Tomáše Pospěcha, Ph. D.

Oponent: prof. PhDr. Vladimír Birgus, vedoucí Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě

MgA. Mgr. Tomáš Pospěch, Ph. D. je výraznou osobností současné české umělecké scény jako fotograf, historik a teoretik fotografie, výtvarného umění a architektury, kurátor a pedagog. Byl jedním z prvních absolventů magisterského studia a vůbec prvním absolventem doktorského studia na Institutu tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity v Opavě, ale vystudoval také dějiny umění – bakalářský stupeň na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a magisterské studium na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Získal tak u nás skutečně ojedinělé vzdělání, propojující fotografickou tvorbu s historií výtvarného umění a historií fotografie, která bohužel dosud stojí na českých uměnovědných katedrách na samém okraji zájmu. Spojení umělecké a uměleckohistorické kvalifikace dovede výborně využívat v svých fotografických dílech, v pedagogické praxi i ve velmi rozsáhlé publikační a kurátorské činnosti.

Tomáš Pospěch předkládá k habilitaci výběr ze své obsáhlé umělecké, odborné a pedagogické práce, doplněný pečlivě sestavenými seznamy autorských a skupinových výstav v zahraničních a českých muzeích a galeriích, ocenění, uměleckých a odborných publikací, katalogů, zastoupení ve veřejných sbírkách, účastí na odborných sympoziích, kurátorství výstav, nejvýznamnějších článků, ohlasů, řešených grantů, pedagogické praxe, jím vedených

bakalářských a diplomových prací i knih, které vydal jako nakladatel. Je to opravdu úctyhodné dílo, které bohatě splňuje a v mnoha oblastech i výrazně převyšuje kvalifikační požadavky pro habilitace na VŠVU.

Samotná volná tvorba Tomáše Pospěcha zahrnuje poměrně širokou škálu různých stylů a témat. Nejstaršími zahrnutými pracemi jsou dokumentární fotografie, které vznikly v letech 1994-1998 v rámci projektu ITF *Lidé Hlučínska*. Ze snímků, které v řadě vesnic hlučínského regionu pořídili tehdejší studenti, svou kvalitou výrazně vyčnívaly práce Evžena Sobka a právě Tomáše Pospěcha, jimž se nejvíce podařilo vystihnout typické prvky životního stylu lidí z této specifické oblasti, ale také vytvořit zobecňující fotografie lidského života s výraznými obrazovými metaforami a výtvarnou působivostí. Směřování k subjektivnímu pojetí dokumentární fotografie potvrdily i další Pospěchovy cykly, shrnuté pod souborným názvem *Ostrov* (1996-2002) nebo částečně publikované v knize *Ohraničení* (2002), ovšem důraz na osobité individuální vidění a vizuální symboly najdeme i v projektu *Look at the Future* (2001-2004) o výstavbě a pompézním otevření ohromné továrny LG. Philips Displays v Hranicích, se značnou dávkou ironie ukazující různé aspekty pronikání globální firemní kultury do postkomunistických zemí střední Evropy. Pospěchovi se v něm poprvé v takovém rozsahu podařilo nápaditě uplatnit barvu.

Paralelně s těmito dokumentárními snímky Tomáš Pospěch v 90. letech vytvářel za použití negativů velkého formátu výtvarněji pojaté statické fotografie s minimem motivů (cykly *Stopy času a stopy věcí* či *Zátiší existenciálního typu*), v nichž mnohdy reinterpretoval tvorbu některých známých tvůrců, jakými jsou Josef Sudek či Jan Svoboda. V některých těchto fotografiích, v nichž někdy vědomě uplatňoval určité kazy na negativu (například nevyretušovaný prach), také pracoval s tématy plynutí času, změn a zmaru. Podle jeho vlastních slov většina zátiší neměla být původně vystavena, sloužila jako hledání vztahu historika umění k obrazovosti a dějinám umění. Nicméně z části z nich sestavil diplomovou práci na ITF a k některým se po mnoha letech vrátil na výstavě *Kurátorské práce* v Ateliéru Josefa Sudka v roce 2013.

Také novější Pospěchova díla zahrnují značné různorodá témata a styly. Na předchozí dokumentární soubory volně navazuje cyklus barevných snímků *Bezúčelná procházka* (2004-2008), který se dočkal i vydání ve formě leporela. Tématem je vesnický fotbal. Ovšem na žádné z 34 fotografií ve skutečnosti není zachycen ani náznak dramatické sportovní akce či samotný fotbalový míč, ale jenom fotbalisté stojící v řadě, něco hledající ve křoví, procházející se po podzimním a zimním fotbalovém hřišti nebo popíjející energetické nápoje.

Autor v těchto snímcích jemně ironizuje stereotyp zobrazování obraz fotbalu jako ideálu mužské síly a obratnosti. Podobný chápavě ironický odstup vidíme i v sanderovský pojetém portrétním cyklu představitelů různých profesí z Mikulova *Místa moci* (2010-2011).

Pospěchův postupně sílící teoretický i kurátorský zájem o různé formy konceptuálního umění a apropriací se pochopitelně projevil i v jeho vlastní tvorbě. Velký úspěch, korunovaný hlavní cenou v soutěži Sittcom Photo Award v roce 2006, měl cyklus *Krajinky.jpg* (2002-2005), v němž autor velkoformátovým fotoaparátem reprodukoval univerzální archetypální krajinky známé z různých počítačových programů. Značný mediální a divácký ohlas vzbudil soubor *Zemědělské práce*, v nichž exploatoval oficiální propagační fotografie, které v letech 1978 - 1989 vytvořil Jan Regal pro potřeby legendárního Agrokombinátu Slušovice. Mnohé Regalovy barevné snímky, původně existující ve formě diapozitivů, Pospěch nechal beze změn s tím, že časový odstup proměnil původně seriózně zamýšlené reklamní záběry ve zdroj nechtěné komiky, ale někdy také značné nostalgie. Některé fragmenty různých Regalových snímků pospojoval v původně neexistující celky a konečně se Slušovicích vytvořil i řadu nových záběrů, tvořících osobitý pandán k těm původním.

Tomáš Pospěch představil vlastní tvorbu na více než 40 autorských výstavách v České republice i v zahraničí, mj. na mezinárodních festivalech fotografie v Lodži, Kaunasu a Apeldoornu, v galerii IMAX v Budapešti, v Galerii VŠUP v Praze, Domě umění v Opavě, Galerii Fiducia v Ostravě nebo v Galerii 4 v Chebu. Zúčastnil se také mnoha skupinových expozic, mezi nimiž byly například expozice *Současná česká dokumentární fotografie* (Fotografické dny, Herten 2001), *Fotografie české společnosti* (Nejvyšší purkrabství Pražského hradu, 2001), *Česká dokumentární fotografie* (Leica Gallery, New York 2002), *Město v současné české fotografii* (Fotofestival, Moskva 2002), *Česká fotografie 20. století* (Galerie hlavního města Prahy, Praha 2005 a Bundeskunsthalle, Bonn 2009), *Hranice* (Transphotographiques, Lille 2009), *Civilizované iluze* (Muzeum umění Olomouc, 2012) či *Domov. Východní Evropa v současné fotografii* (Kunstforum Ostdeutsche Galerie, Řezno 2014).

Velmi důležitá je Pospěchova kurátorská činnost. Sám nebo s různými spolupracovníky připravil desítky výstav. K těm nejdůležitějším patřila reprezentativní přehlídka *Česká fotografie osmdesátých a devadesátých let 20. století*, premiérově uvedená v Muzeu umění Olomouc a reprízovaná v Domě umění v Bratislavě, výstava *Via Lucis. Fotografie české společnosti* (Brusel, Bratislava a Jindřichův Hradec, 2009-2010), expozice

aktuálních tendencí dokumentární fotografie v zemích Visegrádské čtyřky *Nový život, nový dokument*, představená na Prague Biennale 2009 s reprízami v Bratislavě, Varšavě a portugalské Braze, velká výstava *Tenkrát na Východě. Češi očima fotografů 1948-1989*, uvedená v Galerii hlavního města Prahy v roce 2009, výstava *Romantický konstrukt*, představená na Prague Biennale 2011, a expozice *Slovenská nová vlna – 80. léta*, jíž se v roce 2013 Galerie hlavního města Prahy otevírala svůj Dům fotografie a která byla později reprízována v Bratislavě. Tomáš Pospěch také s úspěchem sestavil řadu autorských výstav, a to jak už zavedených tvůrců jakými jsou Jindřich Štreit, Viktor Kolář, Dagmar Hochová, Pavel Mára, Pavel Hečko či Jiří Hanke, tak mnoha mladých fotografů, jimž dlouhodobě a cílevědomě pomáhá pronikat na českou i mezinárodní fotografickou scénu. K řadě těchto výstav také připravil katalogy, někdy v rozsahu knižních publikací.

Své hluboké znalosti z historie a teorie fotografie a výtvarného umění, schopnosti hledání širokých kontextů a fundovaných analýz i nesporný literární talent s úspěchem také uplatnil v řadě odborných děl. Výbornou úroveň měly už jeho objevné práce na závěr bakalářského i magisterského studia: *České teoretické práce o fotografii z období let 1948–1957* (bakalářská práce z ITF FPF SU, Opava, 1996), *Socialistický realismus v české fotografii. K české teorii fotografie socialistického realismu a jejímu uplatnění ve fotografické praxi*. (magisterská diplomová práce z Ústavu dějin umění FF UK, Praha, 1998) a *Socialisticko-realistické tendence v české fotografii* (magisterská diplomová práce z ITF FPF SU, Opava, 1998). Pospěch v nich poprvé v takovém rozsahu prozkoumal téma teorie i praxi socialistického realismu v české fotografii, jemuž do té doby nebyla věnována velká pozornost.

Výsledkem Pospěchova doktorského studia na ITF byly hned tři publikace. Kniha *Česká fotografie 1938–2000 v manifestech, kritických textech, dokumentech* (DOST, Praha 2010) je komentovaným výběrem důležitých teoretických textů ze sledovaného období. V knize *Eugen Wiškovský – Obrazová fotografie* (PositiF, Praha 2014) navázal na starší bakalářskou teoretickou práci Evžena Sobka z ITF *Teoretické práce Eugena Wiškovského* a publikoval v ní všechny originální teoretické texty předního představitele české fotografické avantgardy, které podrobil vlastním podrobným analýzám. Důležitou částí publikace je i český překlad starší studie o Wiškovského teoretickém díle od nynějšího hlavního kurátora fotografické sbírky The Art Institute of Chicago Matthewa Witkovského. Dosavadním vyvrcholením Pospěchova odborného díla je jeho disertační práce z ITF FPF SU *Historiografie a kritika české fotografie 1938–2000*, knižně vydaná pod poněkud matoucím

názvem *Myslet fotografii. Česká fotografie 1938–2000* (PositiF, Praha 2014), vyvolávajícím dojem, že jde o dějiny fotografie z uvedených let. Tomáš Pospěch v ní shrnul výsledky svých dosavadních bádání o české fotografické teorii, historiografii a kritice a vytvořil fundované dílo, které je nejenom velmi cenným příspěvkem k odborné literatuře o české fotografii a jejích teoretických reflexích ze sledovaného období, ale také důkazem autorových mimořádných odborných znalostí a velké pracovitosti. O tom svědčí i další Pospěchovy knihy z oblasti fotografie (třeba dosud největší monografie Jindřicha Štreita z roku 2006, u níž byl autorem koncepce a výběru snímků, doprovodná publikace k výstavě *Slovenská nová vlna – 80. léta*, vytvořená společně s Lucií L. Fišerovou, či nová publikace Jan Jindra: *Osmdesátky* (BiggBoss, Praha 2016) i desítky článků v časopisech *Ateliér*, *Fotografie Magazín*, *Foto*, *Fotograf*, *Imago*, *Art & Antiques*, *Photonews* a dříve také v denním tisku. Tomáš Pospěch vedle toho publikoval řadu knih, katalogů a studií z architektury a historie rodného města Hranic - např. *Hranická architektura 1815–1948*. Dost, Hranice 2000, *Hranice. C. k. rakousko-uherské vojenské ústavy*. Dost, Hranice, 2005 (s Václavem Bednářem) aj. Je rovněž spoluautorem obsáhlé knihy *Šumperák* (PositiF, Praha, 2015), poskytující mnohostranný pohled na architektonický a společenský fenomén kdysi tak oblíbeného typizovaného domu.

Ačkoliv bych mohl zmínit i další oblasti, v nichž je dr. Pospěch činný, ať už je to nakladatelská činnost, jejímž výsledkem je řada kvalitních publikací, vedení fotografických workshopů či působení v různých odborných komisích, jednu oblast v žádném případě nemohu vynechat. Je jí jeho pedagogická činnost. Už v závěru vysokoškolských studií v roce 1998 začal učit na Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě, kde se v roce 1998 stal kmenovým pedagogem a kde působí dosud, a paralelně na Fakultě multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati, kde učil do roku 2007, v letech 2002-2006 jako vedoucí Kabinetu teorií. Ze zkušeností z ITF mohu potvrdit, že se pedagogické činnosti věnuje s maximálním zaujetím, že je nejenom perfektně připravený při samotných přednáškách a seminářích, ale že se studenty konzultuje a vede dialog i mimo školu, že jim pomáhá orientovat se v současné fotografii a v hledání nejlepších řešení klauzurních, bakalářských i diplomových prací. Výrazně se také podílí na přípravě studentských výstav ITF. Vedl diplomové práce mnoha studentům, kteří dnes už mají významné postavení v české, slovenské či polské fotografii – za všechny uvádím alespoň Rafała Milacha, Terezu Vlčkovou, Kamilu Musilovou, Viktora Szömzö, Petra Willerta nebo Annu Orłowskou.

Umělecký, odborný a pedagogický vývoj Tomáše Pospěcha jsem měl možnost sledovat od začátků jeho vysokoškolského studia před rovným čtvrtstoletím. Byl jsem

vedoucím jeho teoretické bakalářské i diplomové práce na ITF, oponentem jeho diplomové práce na Karlově univerzitě, jeho školitelem v doktorském studiu, spolu jsme připravili několik výstav, například velkou expozici *Tenkrát na Východě - Češi očima fotografů 1948-1989*, uvedenou v roce 2009 v Galerii hlavního města Prahy, nebo výstavu *Nový život, nový dokument*, premiérově představenou ve stejném roce na Prague Biennale a později reprízovanou na několika zahraničních fotografických festivalech. Dvacet let spolu učíme na stejné škole, dobře proto vím, jak je oddán své pedagogické práci, jak se snaží rozšiřovat své odborné znalosti, jak je vstřícný a přitom náročný ke studentům. Jsem proto rád, že nyní mohu vřele doporučit přijetí jeho habilitační práce a udělení docentského titulu na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě.

10. 2. 2017